

1. Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu  
1st International Children's Libraries Symposium

# Dijital Yerlilere Bilgi Becerilerinin Kazandırılmasında Çocuk Kütüphaneleri / The Role of Children's Libraries in Gaining Information Skills to Digital Natives

Coşkun Polat

Prof. Dr., Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Çankırı, Türkiye, polatcoskun@gmail.com / Prof. Dr., Çankırı Karatekin University, Department of Information and Records Management, Cankiri, Turkey.

## Öz

Yaşadığımız çağa ve topluma adını veren bilgi, kişiler ve toplum için gelişmişliğin can damarıdır. Teknolojik olanaklarla birlikte üretimi, erişimi ve paylaşımında yaşanan kolaylık, bilgiyi her geçen gün daha vazgeçilmez kılmaktadır. Günümüz toplumunun başarılı bireyleri, bilgi erişim, elde etme, kullanma ve iletme işlemlerini gündelik, mesleki ve akademik yaşamda karar verme ve sorun çözme için beceriyle gerçekleştirenlerdir. Nihai kazanç ise ileri toplum ve gelişmiş ülkedir.

Bilgiye dayalı gelişim ve değişimden en çok etkilenen alanların başında eğitim-öğretim gelmektedir. Bilgi toplumuna uygun bireyler yetiştirme hedefi, eğitim-öğretim sisteminde ve kurumlarında kökten değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Öğretmen merkezli, müfredata ve ders kitaplarına dayalı, mekân ve süre sınırlamalı geçmişin eğitim anlayışı, yerini öğrenci merkezli, öğrencinin çok çeşitli türde ve formatta bilgi kaynaklarından elde edebildiği bilgiyle, bağımsız ve yaşam boyu öğrenebilen birey olmasını hedefleyen bir sisteme bırakmıştır. Böyle bir eğitim anlayışı; bilgi gereksiniminin farkında olma, bu gereksinime uygun bilgiyi etkin ve yetkin arama ve elde etme, bu bilgiyi kişisel, akademik ve mesleki yaşamda bilgiye dayalı doğru kararlar vermede kullanabilme, öğrenilenleri toplumun yararına sunma adına ürüne dönüştürerek her tür ortamda başkalarıyla paylaşabilme becerilerini gerektirir. Bilgi okuryazarlığı adıyla anılan bu beceriler, araştırma, sorgulama ve eleştirel düşünmeye dayalı eğitim anlayışının anahtarı olarak görülmektedir. Bilgi okuryazarlığı ve tezahürü olan bilgi kaynağına dayalı öğrenme, araştırma ve sorgulamayı öğretim müfredatının ve yaşam boyu öğrenmenin vazgeçilmez unsuru haline getirmektedir.

Amerikan Okul Kütüphanecileri Derneği (American Association of School Librarians-AASL) tarafından 21. yüzyıl öğrencileri için hazırlanan standartlarda, bağımsız öğrenmenin önemine dikkat çekilirken, okuma, sorgulama, bilgi kullanımında etik davranma, teknoloji becerileri ve bilgiye eşit erişimde okul kütüphaneleri temel argümanlar olarak sunulmaktadır (AASL, 2018).

Bilgi kaynaklarından elde edilen bilgilerin bağımsız, eleştirel ve sorgulayıcı yaklaşımla değerlendirilerek öğrenmeye dönüşmesi, yoğun bilgi tüketimini, bir başka deyişle etkin ve yetkin bilgi kullanıcısı olmayı gerektirir. Bilgi yoğun bir eğitim ortamından bahsedildiğinde, amacı eğitim-öğretimin hedefine ulaşmasını bilgi hizmetleri aracılığıyla destekleyen kütüphaneler, vazgeçilmez unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim öğretimin durağan yapıda olduğu geçmişte uygun türde ve çeşitte bilgi kaynaklarını edinmek ve hizmete sunmakla yükümlü olan kütüphaneler, günümüzde öğrenmenin merkezinde yer almakta ve dinamik bilgi hizmetleri ile de aktif öğrenme hedefine katkı sağlamaktadır. Bu nedenledir ki, örneğin okul kütüphaneleri kitapların bulunduğu yerler olmaktan çıkarak, okul medya merkezlerine dönüşmüştür.

Bilgi teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişim dikkate alındığında, bilgi okuryazarlığı becerilerinin temellerinin çocukluktan itibaren atılması önemlidir. Okul öncesi ve ilkokul döneminde etkin bilgi kullanımı konusunda kazanılan beceriler, sonraki dönemde etkin ve bağımsız öğrenmeye dönüşerek, bilgi toplumunun hedeflediği eğitim ortamı oluşacaktır. Erken yaşta bilgi becerilerinin kazandırılmasında halk, çocuk ve okul kütüphanelerine önemli görevler düşmektedir. Görsel öğrenmenin ön plana çıktığı yeni dönemde halk ve çocuk kütüphaneleri, bağımsız öğrenme becerisinin kazandırılmasında hem bilgi hem de teknoloji merkezi olarak hizmet vermek zorundadır.

Bu çalışmanın genel amacı, 21. Yüzyıl eğitim-öğretim sisteminin gerektirdiği bağımsız öğrenme becerisinin kazandırılmasında halk ve çocuk kütüphanelerinin yerini ve önemini ortaya koymaktır. Bu amaç çerçevesinde, öncelikle bilgi toplumunda değişen

eğitim-öğretim paradigması açıklanmış, bu paradigmada yaşam boyu öğrenme ile bilgi okuryazarlığı becerileri ilişkisi ele alınmıştır. Dijital devrim ile birlikte değişen neslin bilgi gereksinimlerini karşılamada ve onların bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılmasında, halk ve çocuk kütüphanelerinin hizmet planlaması ve uygulaması üzerinde durulmuştur. Nihai olarak da, dijital yerliler için kütüphanelerin gereksinim duyulan merkezler olmalarına yönelik ülkemizde nelerin yapılabileceğine ilişkin öneriler getirilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Kütüphaneler, her türden kullanıcı için yaşamın merkezinde yer almalıdır. Çocuklara erken yaşta bilgi temelli öğrenme becerilerini kazandırmada, halk ve çocuk kütüphanelerinin önemli rolü vardır. Kütüphaneler hizmet planlamasında bu düşünceyle hareket etmelidir.
- Bilgi okuryazarlığı öğretiminin örgün öğretimin bir parçası olarak uygulanması ve kütüphanelerin de bu uygulamanın vazgeçilmez unsuru olduğu bilinmelidir.
- Halk ve çocuk kütüphaneleri, ebeveynler ve öğretmenlerle işbirliği içinde planlı ve sürekli bilgi okuryazarlığı programları yürütmelidir.
- Kütüphaneler, çocuklara yönelik bilgi okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasında çocuk gelişimciler, pedagoglar, öğretmenler ve teknoloji uzmanlarıyla işbirliği içinde olmalıdır.
- Bilgi okuryazarlığı programlarının içeriği, “çocuk için” ve “çocuğa uygun” olarak hazırlanmalıdır. Bu, ilgililerle işbirliği yapma yanında kütüphaneciler için ek beceriler anlamına gelmektedir.

### Abstract

The information that gives the name of the society and age we live in is your lifeblood for people and society. Technological facilities have facilitated the production, access and sharing of information, thus it becomes more and more indispensable every day. Successful individuals in today's society are those who skillfully perform access, acquisition, use and share of information for decision making and problem solving in everyday, professional and academic life. The ultimate profit is the advanced society and the developed country.

Education and instruction are among the most affected areas of information-based development and change. The goal of raising appropriate individuals for information society has led to fundamental changes in the education-training system and institutions. Teacher-centered, curriculum and textbook based, space and time-limited education understanding of the past has left the place to a system that aims to be an independent and lifelong learner with the knowledge that the student can obtain from a variety of types and formats of information sources. Such an understanding of education requires awareness of the information need, the ability to search for and access appropriate information effectively and competently, to use this information in decision making based on knowledge in personal, academic and professional life, to transform into a product and to share it with others in all medium for the benefit of the society. These skills, referred to as information literacy, are considered as the key to an understanding of education based on research, inquiry and critical thinking. Information literacy and its the manifestation of learning based on information source are the indispensable elements of teaching curriculum and lifelong learning. In the standards for students of the 21st century prepared by the American School Librarians' Association while the importance of independent learning is pointed out, are presented as basic arguments for reading, questioning, ethical behavior in using information, technology skills and school libraries for equal access to information (AASL, 2018).

The transformation of information obtained from information sources into learning by evaluating it with an independent, critical and questioning approach requires intensive information consumption, in other words, to be an effective and competent user of information. When an information-intensive training environment is mentioned, libraries that support the achievement of the aimed education by means of information services are inevitable as an indispensable element. Libraries that are obliged to acquire and provide appropriate types and sources of information in the past that education is a static structure, are at the center of learning nowadays and they contribute to active learning with dynamic information services. For this reason, for example, school libraries have turned into school media centers, starting with places where books are located.

Taking into account the rapid development in information technologies, it is important that the bases of information literacy skills are taken from childhood. The skills gained in the use of effective information in pre-school and primary school will be transformed into effective and independent learning in the next period, and an educational environment targeted by the information society will be formed. The earning of information skills at an early age is an important task for the public, children and school libraries. In the new era of visual learning, public and child libraries are required to serve as both



information and technology centers in acquiring independent learning skills.

The general aim of this study is to demonstrate the importance of the public and child libraries in gaining the independent learning skills required by the 21st century education system. Within this aim, firstly the changing paradigm of education in the information society is explained and in this paradigm is discussed the relation between lifelong learning and information literacy skills. With the digital revolution, in order to meet the information needs and gaining information literacy skills of the changing generation, service planning and implementation of public and child libraries is emphasized. Finally, suggestions have been developed on what needs to be done in Turkey about for libraries to be centers that digital natives need. Some of these are those:

- Libraries should be at the center of life for all kinds of users. Public and child libraries have an important role in providing early-age information-based learning skills for children. Libraries should act with this idea in service planning.
- It should be known that information literacy instruction is implemented as part of formal instruction and that libraries are indispensable elements of this practice.
- Public and child libraries should conduct planned and continuing information literacy programs in cooperation with parents and teachers.
- The libraries should cooperate with child development specialists, pedagogues, teachers and technology experts in the development and implementation of information literacy programs for children.
- The content of information literacy programs should be prepared “for child” and “suitable for child”. This means additional skills for librarians as well as cooperating with them.

Anahtar Sözcükler: Bilgi okuryazarlığı; çocuklar; dijital yerliler; çocuk kütüphaneleri; halk kütüphaneleri

Keywords: Information literacy; children; digital natives; children libraries; public libraries

## 1. Giriş: Bilgi Çağı ve Bilgi Toplumu

II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan teknolojik gelişim, 1980’li yıllarda bilgisayarların kullanılmaya başlaması ve 1990’lı yıllardan itibaren ağ teknolojilerinde meydana gelen ilerlemeler, yaşanan dönemin “Bilgi Çağı” ve dönemin gerektirdiği gelişmişliği yakalayan toplumların da “Bilgi Toplumu” olarak adlandırılmasına neden olmuştur. Ağ teknolojilerinin sağladığı avantajla küresel ölçekli etkileşimin değişim ve dönüşümle sonuçlandığı sanayi sonrası toplumda, insanların önemli bir kısmı gelirlerini endüstriyel üretimden değil, bilgi/hizmet üretiminden elde etmeye başlamışlardır. Bu dönemde üzerinde ittifak edilen konu, bilgi temelli değişim ve dönüşümün en önemli göstergesinin, “patlama” olarak nitelendirilen bilgi artışı olduğudur. Günümüzde çoğu elektronik ortam ve formatlarda olmak üzere saniyede 205 bin gigabyte bilgi üretilmesi ve somut anlamda bu üretimin saniyede 20 milyon cilt kitap üretimine işaret etmesi, yaşanan artışın boyutlarını göstermektedir. Yapılan araştırmaların, elektronik bilginin iki yılda bir ikiye katlandığını ortaya koyması, 2020 yılına gelindiğinde yıllık bilgi üretiminin 44 zettabyte (yaklaşık 508 trilyon cilt kitap) olacağını öngörülmesi, (The Digital universe..., 2014) bilgi artışının niçin patlama ile ifade edildiğini de açıklamaktadır. Gelişimin öznesi olan bilgi, bireysel ve toplumsal yaşamdan ekonomik, kültürel, akademik, siyasal, vb. hemen her alanda kökten değişikliklere ve dönüşümlere yol açmakta ve açmaya da devam etmektedir. Böylece ekonomik, politik ve kültürel etkinliklerde temel üretim faktörünün bilgi olduğu, bilginin işlenmesinde ve depolanmasında bilgisayar ve iletişim teknolojilerini baz alındığı bir toplum yapısını ifade etmek üzere de bilgi toplumu kavramı kullanılmıştır.

Gültan (2003, 47) bilgi toplumunu; “en temel meta konumundaki bilginin, yaşamın her alanında her geçen gün artan bir hızla ve küresel ölçekte, sürekli akıp arttığı, esneklik, çeşitlilik, yaratıcılık, yenilik gibi kavramların belirleyici olduğu, eğitilmiş bireyin ön plana çıktığı etkileşimi son derece yüksek, şebeke yapısında bir toplum” olarak tanımlamaktadır. Bilgi toplumunda, gelişmişliğin ana unsuru olan maddi güç, yerini bilgi ve teknoloji üretimine bırakmış, böylece bilgi, ekonominin başlıca hammaddesi ve en önemli ürünü olmuştur. Bilgi üretimi ve tüketiminin teknolojiye dönüşerek verimlilik ve kalkınmışlıkla sonuçlandığı bilgi toplumu, başta emek faktörü olmak üzere tüm üretim unsurlarının, kamu ve özel tüm oluşumların, bireylerin ve devletlerin teknolojik gelişmelere birlikte yeni bir anlayış ve bakış açısıyla yeniden yapılanmasını zorunlu kılmıştır. Değişmeyen gerçeğin değişim ve dönüşüm olduğu bu toplumun temel özellikleri ise şöyle özetlenebilir (Tekin, Güleş ve Öğüt, 2007, 62-69):

- Ana aktör olan bilgisayarlar bilginin kitlesel olarak üretilmesini, işlenmesini, saklanması, dağıtılmasını ve tüketilmesini sağlayarak, bireylerin bilgi üretimini ve tüketimini artırmaktadır.
- Teknolojik olanaklarla küresel düzeyde gerçekleşen bilgi paylaşımı, fiziki sınırları ortadan kaldırarak bölgesel ve küresel bütünleşmeleri artırmıştır.
- Tarım-sanayi-hizmetler-bilgi sektörü biçiminde sınıflandırılan sektörlerin tamamında, bilgi bağlantılı sanayi ve bilgi teknolojileri, değişim ve dönüşümün en önemli unsurudur.
- Ekonomide birincil üretim faktörü bilgi olduğundan, bilgi sektörleri toplumun en saygın grubudur. Değişim ve

dönüşümün ana unsuru yetişmiş insandır. Buna bağlı olarak örgütsel yapılanma bilgi tabanlı, yönetsel anlayış da birey merkezli olarak yeniden yapılandırılmaktadır. Örgütlerin insan kaynağını geliştirmesi, zihinsel sermayesi ve üretkenliği kritik önemi haizdir.

- Bilgi toplumunda insanların sahip olması gerekli nitelikler de değişmiştir. Bu toplumda nitelikli bireylerin, sürekli değişen ve gelişen bilgilerin öğrenen kişiler yerine, gereksinim duyulduğu anda, gereksinimi karşılar nitelik ve nicelikte, çok çeşitli bilgi kanallarından bilgiye nasıl erişebileceğini bilen, bu bilgiyi amaçlar doğrultusunda kullanarak üretkenliğe ve verimliliğe dönüştürebilen bireyler olması istenmektedir.
- Bilgi toplumu, hiyerarşinin yerini dairesel ağı; temsili demokrasinin katılımcı demokrasiye dönüştüğü örgütlü bir toplumdur.

Son yıllarda bilgi toplumunun inşasına yönelik ulusal ve küresel ölçekte ayrıntılı raporların ve eylem planlarının yayınlandığı, akademik literatürde de konuyla ilgili pek çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda, bilgi teknolojilerine dayalı yoğun bilgi üretim ve tüketiminin gerçekleştirilmesinde en önemli unsurun yetişmiş insan gücü olduğu vurgusu ön plana çıkmaktadır. Aktan ve Tunç (1998, 125), bilgi toplumunun en önemli iki girdisinin nitelikli bilgi üretimi ve bunu üreten yetişmiş insan gücü olduğuna dikkat çekerken, düşünsel anlamda emek faktörünün gelişiminin, insana yapılacak yatırımlarla ilgili olduğunu vurgulamıştır.

Bilgi toplumunun öngördüğü nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, bireylerin eğitimi ve dolayısıyla da ülkelerin eğitim ve öğretim misyonlarını, hedeflerini ve politikalarını ön plana çıkarmıştır. Nitekim geçmişte olduğu gibi günümüzde de bir ülkenin gelişebilmesi için yeterli nicelik ve nitelikte insan gücüne ihtiyaç vardır. Gelişmişlikte yetişmiş insan gücünün daha da önem kazandığı bilgi toplumunda, eğitim sisteminin çağın gereklerine uygun yöntem ve araçlarla planlanmasına yönelik ilkelerin belirlenmesi, öncelikli ele alınan konu haline gelmiştir.

## 2. Bilgi Toplumu ve Eğitim

Günümüzde gelişmişlik ve kalkınmışlığı ifade eden bilgi toplumunun inşası, bilgiyi etkin ve yetkin kullanarak üretkenliğe ve verimliliğe dönüştürebilen bireylerin yetiştirilmesiyle mümkündür. Garda ve Temizel (2016, 43)'in de işaret ettiği gibi, bilgi toplumu olmanın gereği, insan sermayesi yatırımlarına verilen önemle doğru orantılıdır. Bilgi toplumu olan ülkelerin en önemli sermayesi bilgi becerilerine sahip yetişmiş insan gücüdür, ülkemizin de içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkelerin bilgi toplumuna uyum sürecindeki en önemli açığı nitelikli insan gücüdür. Bu açığın giderilmesi, çağın gereklerine uygun akademik, mesleki ve teknik eğitime, daha da önemlisi bu eğitimin sürekliliğinin sağlanarak bireylerde davranış biçimine dönüşmesine bağlıdır. Bu bağlamda, bilgi toplumunun oluşumunda eğitim ve öğretim politikaları ve sistemleri ile formel-enformel eğitim kurumlarının etkinliği son derece önemlidir.

Günümüzde yaşanan bilgi patlamasından en çok etkilenen alanların başında eğitim-öğretim gelmektedir. Bilginin basılı formatta üretildiği, geleneksel yöntemler ve araçlarla gereksinim duyanlara iletildiği geçmişte, eğitim politikaları uzun bir dönem resmi öğretim kurumlarında zamana ve mekâna dayalı, yapılandırılmış öğretim programlarının öğretmenler aracılığıyla kişilere aktararak öğretilmesine dayalı statik öğretim yöntemleriyle şekillendirilmiştir. Buna karşın, çok farklı nitelikte ve nicelikte bilginin, farklı format ve ortamlar aracılığıyla, zaman ve mekân engeli olmaksızın kolay ve hızlı bir biçimde elde edildiği günümüzde, önceden programlanmış durağan yapıda bir eğitim sistemi, farklı özelliklere sahip "dijital yerlilerin" öğrenim gereksinimlerini karşılamaktan uzak kalmıştır. Berlo, bu gerçeği; "bizim büyük çoğunlukla resmi eğitim programı olarak adlandırdığımız şey, hedefi insanoğlunun aklına ömrü boyunca kullanacağını düşündüğü bilgileri vermeyi hedefleyen programın genel adıdır. Bu programda eğitim, bilginin depolanması için gerekli donanımı sağlar. Günümüzde ise bunu yapmak ne mümkün ne de gereklidir. Bunun yerine teknoloji ile depolanan bilginin nasıl işleneceği öğretilmelidir. Eğitim, bilginin nasıl depolanacağını öğretmekten çok, nasıl kullanılacağını öğretmek için gereklidir" sözleriyle açıklamaktadır (Jolls ve Thoman, 2008, 12).

Bilgi çağında eğitim politikasının yeniden tasarlanmasını zorunlu kılan nedenlerden biri de, değişen öğrenci profilidir. Nitekim değişim ve dönüşümün nedeni olan bilgi ve teknoloji, bilgiyi elde etme ve kullanmadaki becerisi nedeniyle farklı öğrenme davranışları sergileyen bir neslin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. İnternet, bilgisayar ve cep telefonu gibi dijital medya araçlarını kullanarak yetişen günümüz öğrencilerini, geleneksel toplum bireylerinden ayırmada ilk olarak "dijital yerliler" terimi kullanılmıştır (Prensky, 2001, 3). Prensky (2001)'e göre dijital yerliler, dijital göçmenlerden farklı bir düşünme biçimi sergilerken, bilgiyi de farklı bir biçimde işlemektedir. "Çoklu metin zihinlere" sahip bu neslin bilişsel yapıları sıralı değil paraleldir ve buna bağlı olarak da farklı işlemleri eşzamanlı olarak yapabilirler. Tüm bunlar onların düşünme kalıplarında da değişikliğe yol açmıştır. Bu nedenle, geleneksel eğitim sistemlerinde genellikle baskın öğe olan doğrusal düşünme süreçlerinin, bilgisayar oyunları ve sürekli ağı bağlı olarak gelişen beyinlerin öğrenme süreçlerine engeldir. Tonta (2009, 746) dijital yerlilerin bilgi



arama, elde etme, kullanma ve paylaşma yöntemlerinin de dijital göçmenlerden oldukça farklı olduğuna dikkat çekmektedir. Dijital göçmenler bilgiye erişme ve bilgi hizmetlerinden yararlanmada fiziksel bilgi merkezlerini tercih ederken, dijital yerlilerin kütüphanelerin kendilerini sosyalleştirdikleri, öğrendikleri ya da ders çalıştıkları ortamlarda bulunmasını istemektedirler.

Eğitim, bireylere yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli bilgi ve becerileri kazandırma sürecidir. Bilgi çağının eğitim anlayışı, dijital yerlilerin öğrenme özelliklerine uygun, bilgi aktarma yerine onların sürekli öğrenenler olmaları adına öğrenme kaynaklarını ve ortamlarını beceriyle kullanabilmelerini öğretme üzerine odaklanmalıdır. Öğretmen ve öğretmeye dayalı, zaman ve mekân kısıtlamalı, öğretim programı ve ders kitaplarının yegâne öğretim ortamı olarak görüldüğü pasif ve statik geleneksel eğitim anlayışı, bilgi çağının öğrencileri olan dijital yerlilerin öğrenme gereksinimlerini karşılamaktan çok uzaktır.

Bilgi toplumu, farklı ilgi ve yeteneklere sahip öğrencilere hitap eden, öğrenmenin zaman ve mekânla sınırlı olmadığı, çok çeşitli bilgi ortamlarının ve kaynaklarının kullanıldığı, eleştirel düşünme ve sorun çözmeye odaklanmış, taleplere dayalı olarak esnek, aktif ve dinamik programların uygulandığı bir eğitim anlayışını gerektirmektedir. Eğitim programları, öğrencinin düşünme ve sorun çözme yeteneklerini geliştirici düzeyde olmalıdır. Bu bağlamda, bilgi toplumundaki eğitim anlayışındaki değişiklikler genel hatlarıyla şöyle özetlenebilir (Gutmann, 2003, 16-18; Garner, 2002; Özden, 2002, 17):

- Eğitimi kalıp bilgilerin aktarıldığı bir yöntem biçiminde değil, araştırmayı, deneyiciliği, yaratıcılığı ve buluşçuluğu teşvik eden bir süreç olarak görerek, bilgiyi temel alan eğitim programlar takip edilmelidir.
- Eğitim, eleştirel düşünmeye, iletişime ve sorun çözme becerilerine odaklanmalıdır.
- Eğitim-öğretimde nihai hedef bilginin aktarılmasıyla öğretimi yerine, bilgiye nasıl ulaşılabileceği olmalıdır. Böylece, değişik türde bilgi kaynaklarına farklı ortamlardan erişilerek bağımsız, kendi kendine ve yaşam boyu devam eden bir öğrenmeyi öğrenme becerisinin kazandırılması hedeflenmelidir.
- Bilgiyi elde etme ve kullanma becerisi, formel eğitim sonrası öğrenme etkinliğinin yaşam boyu devam etmesini sağlamaktadır. Bilgi artışına dayalı sürekli ve yüksek hızlı değişim, öğrenilenlerin geçerlilik süresini kısalttığından, bilgiler bir süre sonra yetersiz hale gelmektedir. Bireyler kişisel, mesleki ve akademik yaşamda başarılı olmak için bilgilerini sürekli yenileme gereksinimi, başka bir deyişle de sürekli öğrenen olmaları gerekmektedir.
- Eğitimde kişisel yeteneklere ve farklılıklara uygun bir biçimde, kişiye özel olarak çeşitlenme anlayışı söz konusudur. Bu nedenle eğitimde, sadece sözel ve sayısal zekâyı geliştirmek yerine, görsel, ritmik ve benlik gelişimini de içine alan çok yönlü zihin gelişimi hedeflenmelidir.
- Eğitim, her yerde, her zaman ve her alanda olmalıdır. Bireylerin yaşam boyu öğrenen olmalarında eğitim ve kültür kurumları ile diğer sektörler işbirliği içinde olmalıdır.
- Çeşitli seviyelerdeki eğitim kurumları arasındaki sınırlar kalkmış, eğitim kişilerin tüm yaşantısının her alanındaki sürekli bir uğraş haline gelmiştir.
- Bilişim teknolojileri eğitim-öğretimin vazgeçilmez unsuru olmaktadır.

Bilgi toplumunda çok çeşitli türde ve farklı ortamlardan elde edilen bilginin varlığı, eğitimin bireysel beceri ve bilgi kaynağı temelli olarak düşünülmesine neden olmuştur. Eğitimin hedeflerine ulaşması, bilgi ve teknoloji kullanımının ne kadar yansıtıldığı ile de doğru orantılıdır. Bu durum eğitim sisteminde köklü değişimlere neden olmuştur. Geleneksel öğretim ile bilgi toplumunun gereksinimleri doğrultusunda öğretimin nasıl olması gerektiğine ilişkin karşılaştırma Tablo 1’de gösterilmiştir (Jols ve Thoman, 2008, 13; Garda ve Temizel, 2016, 35).

**Tablo 1. Geleneksel ve Bilgi Toplumunda Eğitimin Karşılaştırılması**

Geleneksel Öğrenim	Bilgi Toplumunda Öğrenim
Statik, kurallı ve edilgen öğrenme	Dinamik, esnek ve etken öğrenme
Öğretmen merkezli öğretim	Öğretmenlerin keşfetmeye yönlendirdiği araştırma temelli ve öğrenci merkezli yaklaşım
Bilgiye sınırlı ulaşım	Ağ aracılığıyla sınırsız erişim
Gerçek hayatla bağdaştırılma kaygısı olmayan içerik bilgisi-ne dayalı öğrenme	İşlem becerisine dayalı yaşam boyu öğrenme
İçerik bilgisine hâkim olma yaklaşımı	Öğrenme becerisiyle (erişim, analiz, sentez, yaratma) sorun çözme yaklaşımı
Düşünceleri ifade etmek için kalemi kâğıt ve sözcüklerin kullanılması	Düşünceleri ifade etmede çeşitli ve yaygın iletişim ortamlarının kullanılması

Zaman ve mekânla sınırlı öğrenim	Kişisel araştırmaya dayalı zaman ve mekândan bağımsız öğrenme
Ders kitaplarına ve sınırlı bilgi kaynağına dayalı öğrenme	Çok çeşitli türde ve ortamdan elde edilebilen bilgilerle gerçek zamanlı ve gerçek dünyadan öğrenme
Öğretmenin değerlendirdiği ve notlandığı proje ve ödevler	Öğrencinin ölçütlerini kendi belirlediği ve değerlendirdiği proje ve ödevler
Bireysel ve bağımlı öğrenme	Grup çalışmalarına ve ortak akla dayalı proje temelli öğrenme
İçerik bilgisinin yaş temelli ve katı bir şekilde “basamaklandırılarak” verilmesi	İçerik bilgisinin kişisel bazda esnek olarak verilmesi

Bilgi toplumunun öngördüğü nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi, eğitim sisteminde farklı ilgi ve yeteneklere sahip öğrencilere yönelik, paket içerikler yerine zamana göre uyarlanabilen esnek programların olduğu ve her şeyden önemlisi de bilginin yoğun tüketilerek öğrenmenin gerçekleştiği bir eğitim sisteminin inşasına bağlıdır. Böyle bir eğitim sistemi, çok çeşitli bilgi kaynaklarından bilginin aranması, bulunması, elde edilmesi, değerlendirilmesi ve sentezlenmesi, sorun çözme ve karar vermede beceriyle kullanılması, bilgiye ilişkin bu sürecin her aşamasında da etik ve yasal kurallara uygun davranılması becerilerinin kazandırılmasına işaret etmektedir. Başka bir deyişle, bilgi toplumunda karşılaşılan sorunların çözümünde gereksinim duyulan bilgiye, gereksinim duyulduğu anda ve gereksinim duyduğu kapsamla erişebilen, bilgi okuryazarı bireylere ihtiyaç vardır. Bu becerinin erken yaştan itibaren bireylere kazandırılması, bilgi üretimi ve tüketiminin yoğun olarak gerçekleştirildiği, bilgiye dayalı doğru kararların alındığı bir ortamın oluşumuna önemli katkı sağlayacaktır.

### 3. Bilgi Toplumu ve Bilgi Okuryazarlığı

Bilgisayar ve ağ teknolojisinin sağladığı olanaklarla hemen her konuda pek çok bilginin, kolay ve hızlı bir şekilde üretilip paylaşıldığı günümüzde, bireylerin bu bilgilerden doğru ve gereksinimine uygun olanını etkin bir şekilde elde edip, yine gereksinimi doğrultusunda kullanabilmesi, günümüzde başta eğitim olmak üzere pek çok alanda üzerinde en çok durulan konulardandır. Turgut (2001)'un da işaret ettiği gibi; “bilgi bolluğu ve hızlı iletişimle küçülen günümüz dünyasında, bu baş döndürücü hıza yetişebilmek, sürekli üretilen ve çok kısa zamanda tüketilen bilgiyi gereği gibi kullanabilmek ve dönüşümünü sağlayabilmek, kuşkusuz zihinsel güçlerini çok iyi kullanabilen, eleştirel düşünebilen, muhakeme edebilen ve yeniden üretebilen bireylere sahip olmakla mümkün olacaktır”.

Bilginin etkin ve yetkin olarak kullanılabilmesi anlamında bilgi okuryazarlığı becerileri, bilgi toplumunda yaşayan her bireyin sahip olması gerekli ortak beceriler olarak 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmış bir kavramdır (Polat, 2005, 45). Rose (2018)'ye göre bilgi okuryazarlığı; bir projeyi tamamlama ya da bir sorunu çözmede ihtiyaç duyulan bilgiyi kullanma sürecidir. Bu sürecin adımları ise bilgi gereksiniminin tanımlanması, gereksinim duyulan bilginin bulunması, elde edilmesi, değerlendirilmesi ve kullanılmasıdır. Sheila (2010) ise bilgi okuryazarlığının, toplumda bilginin akılcıca ve etik bir şekilde kullanılmasını sağlayacak olan, bilgi gereksinimlerine uygun, herhangi bir kanal ya da ortam aracılığıyla bilginin belirlenmesi ve kullanılmasına yönelik uygun bilgi davranışının benimsenmesi olduğunu söylemiştir.

Sürekli değişim ve dönüşümün yaşandığı bilgi çağının esnek yapısı nedeniyle, işaret ettiği beceriler ve kapsamının sürekli değişiyor olmasına karşın, bilgi okuryazarlığı eğitimine ilişkin oluşturulan standartlarda bilgi okuryazarı birey ile ilgili olarak belirtilen ortak noktalar şunlardır (Doyle, 1994, 3):

- Bilginin doğru karar vermenin temeli olduğu bilincindedir
- Bilgi gereksinimini fark eder ve bu gereksinimi sistematik olarak ifade edebilir
- Bilginin elde edileceği kaynaklara ilişkin bilgi sahibidir
- Bilgi kaynaklarından bilginin aranması konusunda yetkindir, basılı ve elektronik her tür ortamdaki bilgi kaynaklarına erişir ve elde eder
- Elde ettiği bilgiyi değerlendirir ve sentezler
- Bilgiyi kendi bilgi altyapısı ile birleştirerek amaçları doğrultusunda kullanır
- Bilgiyi elde etme ve kullanma sürecindeki tüm işlemleri etik ve yasal kurallara uygun olarak gerçekleştirir.

Tanımlarda belirtilen noktalardan yola çıkarak, Şekil 1’de gösterildiği gibi Sheila (2010) bilgi okuryazarlığının dört temel konuda kişilere bilgi becerileri kazandırılması gerektiğini belirtmektedir. Bunlar; bilgi gereksinimi, bilgi kaynakları, bilgi



kullanımı ve bilgi davranışdır. Bilgi gereksinimi, kişilerin akademik, eğitimsel, mesleki, toplumsal, gündelik alanda bilgiye gereksinim duyduğunun farkında olmaları ve bu bilgi gereksinimini formüle edebilme becerilerine işaret etmektedir. Bilgi gereksiniminin karşılanmasında çok çeşitli kaynakların ve farklı ortamların olduğunun bilinmesi, bilgi gereksinimine uygun kaynaklara başvurulmasına ilişkin beceriler ise ortam bağımsız bilgi kaynakları olarak ifade edilmektedir. Bilgi kaynaklarından bilginin belirlenmesi, aranması, seçilmesi, elde edilmesi, değerlendirilmesi ve amaçlar doğrultusunda kullanılmasına ilişkin her türlü beceriler, bilgi davranışı başlığı altında değerlendirilmiştir. Bilginin elde edilmesi, değerlendirilmesi ve karar almada başvurulması sürecinde etik, yasal ve bilimsel kuralların bilinmesi ve uygulanması ile bilginin amaçlar doğrultusunda etkin olarak kullanılması becerileri de bilgi kullanımı başlığı altında ifade edilebilir.

Bilgi okuryazarlığı becerileri, bireylerin gerçek hayatta karşılaştıkları sorunları biliye dayalı olarak çözmelerinde gereksinim duydukları becerilerdir. Dolayısıyla eğitim kurumlarının da nihai hedefi bağlamında düşünülmeli ve planlanmalıdır. Okul, yalnızca bilgi ve becerilerin verildiği bir kurum eğitim programları da basmakalıp bilgilerin aktarıldığı bir anlayışla değil, toplumsal gelişime yön veren bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Bireyler elde ettikleri bilgi becerileriyle bağımsız ve yaşam boyu süren bir öğrenme becerisini kazanmış olmalıdırlar.

Bilgi becerilerine dayalı bağımsız ve yaşam boyu öğrenme yetkinliği, örgün öğretim kurumlarının nihai hedefi olmalıdır. Çünkü sürekli değişen ve gelişen bir ortamda, öğrenilen ve elde edilenlerin de geçerlilik süreleri kısalmaktadır. Bu durum, örgün öğretim kurumları yanında bilgi ve becerilerin geliştirilmesini destekleyen yaygın öğretim kurumlarını da eğitimin vazgeçilmez unsuru haline dönüştürmektedir. Amacı, toplumun akademik, kültürel, sosyal ve mesleki gelişimi için bireylerin gereksinim duyduğu bilginin karşılanması için hizmetler vermek olan kütüphaneler, bilgi toplumunun inşasında hem örgün öğretimi destekleyen hem de yaygın öğretimin vazgeçilmez bir parçası olarak, vazgeçilmez kurumlar olarak değerlendirilmektedir. Kütüphaneler, herhangi bir ayırım gözetmeksizin toplumun her kesiminin doğru ve güvenilir bilgiye erişimde etkin ve yetkin olmaları, bilgiye dayalı doğru karar verme davranışı sergilemeleri, bu yolla da gelişmiş toplumun inşasını hedefleyen oluşumlardır.



Şekil 1. Bilgi okuryazarlığı konuları

Bireylerin bilgi becerilerini kazanmalarında her türden kütüphanenin önemi tartışılmazdır. Ancak, bilginin etkin, yetkin ve uygun kullanımı, özellikle bilgi ortamlarının nicelik ve niteliğinin arttığı günümüzde bir davranış biçimine işaret etmektedir. Bu davranışın erken yaşta kazandırılması, yaşam boyu devam edecek olan beceriye ve alışkanlığa dönüşmesini sağlayacaktır. Bu gerçek, bilgi becerilerinin toplumun geneline yaygınlaştırılmasında her kesime bilgi hizmeti vermekle yükümlü olan halk kütüphaneleri ile birlikte çocuk kütüphanelerinin de ön plana çıkmasına neden olmuştur. Hedef kitlesi geleceğin toplumunu inşa edecek çocuklar olan çocuk kütüphaneleri, bilgi toplumunu oluşturmada ilk adımların doğru atılması anlamında kritik önemi haiz kuruluşlardır.

#### 4. Çocuk Kütüphaneleri ve Bilgi Becerileri

Yaşadığımız dönemin gerçek anlamda “dijital yerlileri” olan çocuklar, bilgi gereksinimlerini karşılamada, bilgiyi elde etmede ve kullanmada dijital göçmenlere ve dijital mezelelere kıyasla oldukça farklı davranış sergilemektedirler. Bunun en önemli nedeni, teknolojik bilgi taşıyıcıları ile iç içe yaşamaları ile bu araçların onların hayatının bir parçası olmasıdır. Hiç şüphesiz, erken yaşlarda elde edilen yeteneklerin geliştirilmesi ve sürdürülebilirliği, ileriki yaşlarda kazanılanlara oranla daha kolay olmaktadır. Bu nedenle, bilgi erişim, edinme ve kullanma konusunda olumlu davranış geliştirmede öncelikli hedef kitle çocuklardır. Bu bağlamda, çocuk kütüphanelerinin yeri ve önemi yadsınamaz.

Amerika’da yapılan bir araştırmaya göre, 3-18 yaş çocuklarda internet kullanım oranı %71’dir. Bunlardan %86’sı evden,

%65'i okuldan, %31'i başka birinin evinden, %14'ü kafelerden, %27'si ise bir yerden bir yere seyahat ederken internet kullanmaktadır. İnterneti kütüphanelerden kullanma oranı ise %27'dir. İnterneti evlerinden kullananların %76'sı 15-18 yaş, %65'i 11-14 yaş, %54'ü 5-10 yaş, %39'u da 3-4 yaş aralığında internet kullanıcısı olduklarını ifade etmişlerdir. Aynı araştırmaya göre, 2010-2015 arası evden kullanım oranı %58'den %61'e yükselirken, eğitim düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarında interneti evden kullanma oranı daha yüksektir. Örneğin lisans ve lisansüstü eğitim görmüş ailelerin çocuklarında bu oran %71'dir. Lise ve altı eğitim görmüş ailelerin çocuklarında evden internet kullanma oranları da her geçen yıl artmaktadır. Bu oran 2010'da %29'ken, 2015'te %42'ye yükselmiştir. (McFarland, et al., 2018). Çocukların bilgi tüketim ortamlarına ilişkin ailelerin tutumlarıyla ilgili ülkemizde yapılan bir çalışmada, ailelerin %37'sinin 6-10 yaş arası çocukların odalarında bilgisayarların olması yönünde görüş bildirirken, aynı yaş aralığında bilgisayarın çocuk odasında bulunabilirliğine onay veren ailelerin oranının %41, cep telefonuna sahip olmaları yönünde görüş bildiren ailelerin oranının da %20 olduğu görülmüştür. Yine aynı yaş aralığında, evde iPad ya da tablet kullanmalarına onay veren ailelerin oranı %55,5, 2-5 yaş arası çocukların yemek yerken tablet kullanmalarına onay veren ailelerin oranı da %31'dir. Çocukların cep telefonu sahibi olmalarına ilişkin 6-11 yaş aralığında onay veren ailelerin oranı %31,9, 12-17 yaş aralığında onay verenlerin oranı da %65'tir. Çocukların kendi başlarına Facebook hesabı açabilmelerine 5-12 yaş aralığında izin veren ailelerin oranı %34, 13-17 yaş aralığında izin verenlerin oranı da %35'tir (Dinleyici ve başk., 2016).

Yukarıda verilen araştırmalar göstermektedir ki, teknoloji kullanımı çocukların yaşamlarının bir parçasıdır ve aileler de bunu büyük ölçüde onaylamaktadır. Topluma düşen görev ise, çocukların teknolojiyi amacına uygun, etkin, doğru ve dürüst kullanmaları, bu araçları bağımsız ve yaşam boyu öğrenmelerini destekleyici araçlar olarak görmeleri bilincini kazandırmaktır. Bilgi erişimi ve kullanımına ilişkin erken yaşlarda kazanılan beceriler, sürdürülebilir ve kalıcı bir davranış biçimine dönüşmesinin yanında, bilgi toplumunu gerektirdiği bilgiye dayalı üretken ve katılımcı bireyin oluşumuna da zemin hazırlayacaktır. İşte, var oluş gerekçesi, misyonu, hedef kitlesi ve verdiği hizmetler düşünüldüğünde, çocuk kütüphaneleri bu hedefin gerçekleştirilmesinde son derece önemli bir role sahiptir. Çünkü bilgi toplumu olmada geleceğin anahtarı olan çocuklara karşı ailenin, devletin ve toplumun sorumlulukları vardır. Bunlar, çocukların işlevsel okuryazar ve medya okuryazarı olmaları, doğru ve uygun bilgiye erişime, uygun olmayan ve aldatıcı bilgiyi ayırt edebilme, bilgiyi eleştirel olarak değerlendirebilme, etkin, yetkin ve evrensel kurallara uygun biçimde kullanma becerileri ile bilgiye erişimde eşitliktir. Bu sorumluluk uluslararası sözleşmelerle de garanti altına alınmıştır.

2004 yılında kabul edilen UNICEF Çocuk Haklarına Dair Sözleşme yaş, ırk, cinsiyet, din, dil, ulusal ve kültürel geçmiş, toplumsal durum ya da kişisel beceri ve yeteneklere bakılmaksızın, çocukların bütün gizil güçlerinin gelişimi için bilgi, bilgi kaynakları ve bilgi hizmetlerine eşit koşullarda, ücretsiz ve açık erişim hakkı olduğu vurgulanmıştır. Sözleşme'nin 28. maddesinde; "Taraflar devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler" denildikten sonra; "eğitim alanında, özellikle cehaletin ve okuma yazma bilmemenin dünyadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve çağdaş eğitim yöntemlerine ve bilimsel ve teknik bilgilere sahip olunmasını kolaylaştırmak amacıyla uluslararası işbirliğini güçlendirir ve teşvik ederler" açıklamasına yer verilmiştir. Sözleşme'nin 17. maddesinde ise çocukların bilgi edinimi ve kullanımına ilişkin ilkelere yer verilmiştir:

- Taraflar devletler, kitle iletişim araçlarının önemini kabul ederek çocuğun; özellikle toplumsal, ruhsal ve ahlaki esenliği ile bedensel ve zihinsel sağlığını geliştirmeye yönelik çeşitli ulusal ve uluslararası kaynaklardan bilgi ve belge edinmesini sağlarlar. Bu amaçla taraflar devletler:
  - a. Kitle iletişim araçlarını çocuk bakımından toplumsal ve kültürel yararı olan ve 29. maddenin (eğitim-öğretim) ruhuna uygun bilgi ve belgeyi yaymak için teşvik ederler;
  - b. Çeşitli kültürel, ulusal ve uluslararası kaynaklardan gelen bu türde bilgi ve belgelerin üretimi, değişimi ve yayımı amacıyla uluslararası işbirliğini teşvik ederler;
  - c. Çocuk kitaplarının üretimini ve yayılmasını teşvik ederler;
  - d. Kitle iletişim araçlarını azınlık grubu veya bir yerli ahaliye mensup çocukların dil gereksinimlerine özel önem göstermeleri konusunda teşvik ederler;
  - e. 13. (düşünce özgürlüğü) ve 18. (çocuğun yetiştirilmesi) maddelerde yer alan kurallar göz önünde tutularak çocuğun esenliğine zarar verebilecek bilgi ve belgelere karşı korunması için uygun yönlendirici ilkeler geliştirilmesini teşvik ederler (UNICEF, 2004).

Ülkemizde 2012 yılında yürürlüğe giren Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği'nin Kütüphanelerin işlevine ilişkin 6. maddesinde:

- Bireysel ve yaşam boyu öğrenme çabalarını destekler,



- Başta çocuklar olmak üzere, bölge halkında okuma kültürü ve kütüphane kullanma alışkanlığı yaratır ve güçlendirir,
- Toplumun bilgi okuryazarlığı becerisi kazanmasını ve geliştirmesini sağlar,
- Her düzeyde örgün ve yaygın eğitimi destekler,
- Çocuk ve gençlerin zihinsel yaratıcılıklarını geliştirmelerini destekler ve bu yönde fırsatlar sağlar

açıklamalarıyla kütüphanelerin temel işlevinin bilgi kullanım becerisi aracılığıyla nitelikli eğitime ve yaşam boyu öğrenme becerisini kazandırmaya destek olduğu vurgulanmıştır (Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği, 2012).

Geleceğin bilgi toplumunun inşasının en önemli unsuru olan çocuklara, bilgi becerilerinin kazandırılmasının gerekliliği, uluslararası ve ulusal pek çok rapor ve yasal dokümanda önemle vurgulanan bir konudur. Bu konuda Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu (IFLA) da 2003 yılında yayınladığı Çocuklara Kütüphane Hizmetleri Rehberi'nde özellikle vurgu yapmıştır. Rehberde, çocuk kütüphanelerinin bu konudaki önemi ve sorumluluğu şöyle ifade edilmiştir: "Çocuklar için kütüphane hizmetleri hiçbir dönemde bu kadar önemli olmamıştır. Bilgiye erişimin yanı sıra yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık becerileri de toplumların önceliği durumundadır. İşlevsel bir çocuk kütüphanesi çocuklara yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık becerileri kazandırarak, onların topluma katılımlarını ve katkıda bulunmalarını destekler. Bu amaçla, çocuk kütüphaneleri değişen toplumsal koşullara uygun olarak çocukların bilgi, kültür, öğrenme ve eğlence gereksinimlerini karşılayıcı hizmetler verir. Kütüphane kullanım alışkanlığını kazandırma için aktiviteler gerçekleştirir" (IFLA, 2003).

2018 yılında güncellenen IFLA Rehberinde çocuk kütüphanelerinin misyonu; "çocukların yaşlarına ve yeteneklerine uygun bilgiye erişmelerini ve elde etmelerini sağlamak adına, çocuklarla birlikte ailelerine, bakıcılarına ve yakınlarına yönelik programlar sunarak bilgi, öğrenme ve kültür merkezi olarak hizmet etmektir" biçiminde ifade edilmiştir. Çocuk için 0-18 yaş aralığının belirlendiği Rehberde, hizmetlerde hedef kitlenin okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencileriyle ebeveynler, bakıcılar, yakın aile bireyleri, gelişim/fiziksel engeli bulunan çocuklar ile öğretmen ve öğretmenler olduğu belirtilmiştir. Rehberde çocuk kütüphanelerinin hizmetlerine ilişkin genel çerçeve de şöyle çizilmiştir:

- Kütüphanenin temel ilkesi olan her bireyin bilgi erişimi, okuryazarlık, kültürel gelişim, yaşam boyu öğrenme ve boş zamanlarını yaratıcı değerlendirme hakkını kolaylaştırır
- Çocuklara uygun kaynaklar ve ortamlar ile bilgiye erişimlerini sağlar,
- Çocukların dijital ortam bilgi okuryazarlığı becerilerinin gelişmesine yardım eder
- Okuryazarlık ve okuma alışkanlığına yönelik eğitici ve eğlendirici programlar verir
- Çocuklar, ebeveynleri ve bakıcıları için değişik aktiviteler sunar
- Çocuk haklarının gözetilmesinden ve olumlu gelişimleri için koşulların oluşturulmasından doğrudan sorumludur.
- Çocukların yetkin ve kendine güvenen bireyler ve vatandaşlar olmalarını teşvik eder
- Toplumsal dayanışmayı artırma adına varsıl ve yoksul çocukları ve aileleri bir araya getiren etkinlikler düzenler. (IFLA, 2018).

## 5. Sonuç ve Değerlendirme

Günümüzde değişim ve dönüşümün ana aktörü, sektör ve toplumsal katman ayırımı olmaksızın bilgi üretimi, kullanımı ve paylaşımıdır. Bilgiye ilişkin bu işlemlerin önce bireysel ve toplumsal, sonrasında da ulusal düzeyde kalkınma ve refaha dönüşmesinde, bilgiyi etkin ve yetkin kullanımının davranış biçimine dönüşmüş olmasıyla yakından ilişkilidir. Bunun için de, bireylere erken yaşlardan itibaren bu becerilerin kazandırılmasının temelleri atılmalıdır. Bireylere bu becerilerin kazandırılmasında eğitim-öğretim ve kültür kurumlarına önemli roller ve sorumluluklar düşmektedir. Becerilerin erken yaşlarda kazandırılmasında, geçmişten günümüze uygun ortam ve kaynaklarla bilgiye erişme ve kullanma becerisi kazandırma amacıyla hizmet eden çocuk kütüphanelerinin rolü önemlidir. Çocuk kütüphaneleri, bireyin okuryazarlık, bilgi erişimi ve kullanımı, yaşam boyu öğrenme ve boş zamanlarını verimli değerlendirme hakkını kolaylaştırıcı demokratik ve açık kuruluşlardır. Ekonomik, kültürel ve sosyal yönden her düzeyde çocuk, ebeveynleri ve bakıcıları için öğrenme becerileri yanında sosyalleşme ortamı sunar. Açık, demokratik ve kolay erişilebilir özellikleriyle çocuk kütüphaneleri, kapsayıcı bir bilgi toplumunun inşasında önemli role sahiptir. Bu rolü hakkıyla yerine getirebilmelerinde işlevsel çocuk kütüphanelerinin oluşturulması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Çalışmada bilgi becerileri, bilgi toplumu ve çocuk kütüphaneleri ilişkisi literatüre dayalı olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bilgi toplumunda, bilgi beceriyle donatılmış ve ilerleyen yaşlarda bu becerileri davranış biçimine dönüştürmüş olan bireyler için çocuk kütüphanelerinin önemi üzerinde durulmuştur. Çocuk kütüphanelerinin bilgi becerilerinin kazandırılmasında yapmaları gerekenlere yönelik genel ve özel öneriler ise şöyle özetlenebilir:

- Kütüphaneler, her türden kullanıcı için yaşamın merkezinde yer almalıdır.

- Çocuklara erken yaşta bilgi temelli öğrenme becerilerini kazandırmada, halk, çocuk ve okul kütüphanelerinin önemli rolü vardır. Kütüphaneler hizmet planlamasında bu düşünceyle hareket etmelidir.
- Bilgi okuryazarlığı öğretiminin örgün öğretimin bir parçası olarak uygulanması ve kütüphanelerin de bu uygulamanın vazgeçilmez unsuru olduğu ulusal politika olarak benimsenmelidir.
- Halk ve çocuk kütüphaneleri, ebeveynler ve öğretmenlerle işbirliği içinde planlı ve sürekli bilgi okuryazarlığı programları yürütmelidir.
- Bilgi okuryazarlığı programlarının içeriği, “çocuk için” ve “çocuğa uygun” olarak hazırlanmalıdır. Bu, ilgililerle işbirliği yapma yanında kütüphaneciler için ek beceriler anlamına gelmektedir.
- Kütüphaneler, çocuklara yönelik bilgi okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasında çocuk gelişimciler, pedagoglar, öğretmenler ve teknoloji uzmanlarıyla işbirliği içinde olmalıdır.
- Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümleri, çocuk kütüphaneleri ve kütüphaneciliği ile ilgili derslerin sayısını artırmalı, ilgili bölümlerle işbirliği içinde olmalıdır.

### Kaynakça

- Aktan, C. C.; Tunç, M. (1998). Bilgi toplumu ve Türkiye. Yeni Türkiye, Ocak-Şubat, 118-134.
- American Association of School Librarians (2007). AASL Standards framework for learners. 17 Temmuz 2018 tarihinde <https://standards.aasl.org/wp-content/uploads/2017/11/AASL-Standards-Framework-for-Learners-pamphlet.pdf> adresinden erişildi.
- Dinleyici, Meltem; Carman, Kürşat Bora; Öztürk, Emel; Şahin-Dagli, Figen (2016). Media Use by Children, and Parents' Views on Children's Media Usage. Interactive Journal of Medical Research, 2016 Apr-Jun; 5(2),e18. 5 Kasım 2018 tarihinde <https://asset.jmir.pub/assets/8fbfc171b9a12aff959b00e400b096d7.pdf> adresinden erişildi.
- Doyle, Christian S. (1994). Information literacy in an information society: A Concept for the information age. New York, Syracuse University.
- Garda, B.; Temizel, M. (2016). Bilgi çağında eğitim. Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi, 12, 23-43.
- Garner, L. H. (2002). Education for the Twenty-first Century: Leadership for Globalization. Iowa: Second Korea-U.S. Forum.
- Gültan, S. (2003). Bilgi Toplumu Sürecinde Avrupa Birliği ve Türkiye. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Guttman, C. (2003). Education in and for the Information Society. Paris, The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). 25 Kasım 2018 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001355/135528e.pdf> adresinden erişildi.
- Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği (2012). Kültür ve Turizm Bakanlığı. T.C. Resmi Gazete, 11 Ocak 2012, Sayı 28170. 5 Kasım 2018 tarihinde <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/5,halkkutuphaneleriyonetmeli-11-01-2012-resmi-gazetepdf.pdf?0> adresinden erişildi.
- Jolls, T.; Thoman, E. (2008). 21. Yüzyıl okuryazarlığı: Medya okuryazarlığına genel bir bakış ve sınıf içi etkinlikler. Çev. C. Elma ve A. Kesten. Ankara, Ekinoks Yayınevi.
- McFarland, J., Hussar, B., Wang, X., Zhang, J., Wang, K., Rathbun, A., Barmer, A., Forrest Cataldi, E., and Bullock Mann, F. (2018). Children's Access to and Use of the Internet. The Condition of Education 2018 (NCES 2018-144). U.S. Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics., 42-46. 5 Kasım 2018 tarihinde [https://nces.ed.gov/programs/coe/pdf/coe\\_cch.pdf](https://nces.ed.gov/programs/coe/pdf/coe_cch.pdf) adresinden erişildi.
- Özden, Y. (2002). Eğitimde dönüşüm: Eğitimde yeni değerler. 4. bsk. Ankara, Pegem A Yayıncılık.
- Polat, C. (2005). Üniversitelerde kütüphane merkezli bilgi okuryazarlığı programlarının geliştirilmesi: Hacettepe Üniversitesi Örneği. Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Prensky, M. (2001). Digital natives, digital immigrants. On the Horizon, 9(5), 1-6. 25 Kasım 2018 tarihinde <http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf> adresinden erişildi.
- Rose, Suzanne (2018). Information Literacy: Lesson for Kids. 25 Kasım 2018 tarihinde <https://study.com/academy/lesson/information-literacy-lesson-for-kids.html> adresinden erişildi.
- Tekin, M.; Güleş, H.K.; Öğüt, A. (2007). Değişim Çağında Teknoloji Yönetimi. Ankara: Gazi Kitabevi.
- The Digital universe of opportunities: Rich data and increasing value of the internet of things: Executive summary: Data growth, business opportunities, and the IT imperatives. (2014). IDC's Enterprise Infrastructure, April 2014. 20 Kasım 2018 tarihinde <https://www.emc.com/leadership/digital-universe/2014iview/executive-summary.htm> adresinden erişildi.
- Tonta, Y. (2009). Dijital Yerliler, Sosyal Ağlar ve Kütüphanelerin Geleceği. Türk Kütüphaneciliği, 23(4), 742-768.
- Turgut, B. (2001). Küreselleşme ve Milli Değerler. Milli Eğitim Dergisi. Sayı: 150, (Mart, Nisan, Mayıs). 25 Kasım 2018



tarihinde [https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli\\_Egitim\\_Dergisi/150/baskan.htm](https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/150/baskan.htm) adresinden erişildi.

UNICEF (2004). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. 25 Kasım 2018 tarihinde [https://www.unicef.org/turkey/pdf/\\_cr23.pdf](https://www.unicef.org/turkey/pdf/_cr23.pdf) adresinden erişildi.

Webber, S. (2010). Information literacy for the 21st century. INFORUM 2010: 16th Conference of Professional Information Resources, Prague, May 25-27, 2010. 25 Kasım 2018 tarihinde <https://www.inforum.cz/pdf/2010/webber-sheila-1.pdf> adresinden erişildi.

### **Prof. Dr. Coşkun POLAT**



Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesidir. 1994 yılında Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nü bitirmiştir. 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak akademik yaşama adımı atmıştır. Yüksek lisans ve doktorasını Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde tamamlamıştır. Atatürk Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü'ne 2006 yılında yardımcı doçent, 2011 yılında da doçent olarak atanmıştır. 2014 yılında Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'ne doçent olarak geçmiş, aynı üniversitede 2016 yılında profesör olarak atanmıştır. Bilgi okuryazarlığı, açık erişim, üniversite kütüphaneleri ve içerik analizi konularında yayınları ve projeleri vardır. Bazı bilimsel dergilerin hakem kurulu üyesidir. Halen, Çankırı Karatekin Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Başkanı olup, çeşitli konularda ders ve araştırma faaliyetlerini sürdürmektedir.